

การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารงาน

Application of Dharma Principles to Management

วิฑูรย์ วีรศิลป์^๑

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ต้องพึ่งการบริหารอยู่มากในบรรดากิจกรรมของมนุษย์ไม่มีสิ่งใดมากไปกว่าการบริหาร เพราะงานด้านการบริหารจะเป็นงานที่สำคัญต่อการอำนวยความสะดวกให้มนุษย์ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากกว่าแต่ก่อน เราจะพบว่าองค์กรเกิดขึ้นและมีอยู่ในสังคมมนุษย์ทุกหนทุกแห่ง เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนความพยายามของกลุ่มคนที่มีความรู้ความสามารถความชำนาญรวมทั้งประสบการณ์ในวิชาชีพนั้นๆ แล้วรวมตัวกันขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือหน่วยงาน ซึ่งบุคคลคนเดียว ไม่สามารถทำได้สำเร็จ หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ทำหน้าที่ในการบริหารในองค์กร จึงอาจกล่าวได้ว่า การบริหารเป็นสิ่งควรค่าและเกี่ยวข้องกับองค์การเสมอ และการบริหารที่ดีผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม และเป็นผู้ที่ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาศรัทธาปสาท คือมีความเชื่อและเลื่อมใสในตัวผู้บริหาร และหลักธรรมในการบริหารมีเป็นจำนวนมาก

พระพุทธเจ้าตรัสว่า โรคมี ๒ อย่าง คือ โรคทางกาย (กายิกโรค) และโรคทางจิต วิทยญาณ (เจตสิกโรค) พระองค์ทรงประกาศคำสอนเพื่อรักษาโรคทางจิตวิทยญาณ และได้รับการยกย่องจากพระสาวกว่าเป็นนายแพทย์ผู้เยียวยารักษาโรคของชาวโลกทั้งปวง (สัพพโลกติกัจฉโก) ยาที่พระองค์ทรงใช้รักษาโรคก็คือ ธรรมโอสธ ในครั้งพระพุทธกาล ใครป่วยเป็นโรคทางจิตวิทยญาณใด พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมสำหรับรักษาโรคนั้น การฟังธรรมได้ผลชะงัดนัก แต่ในสมัยปัจจุบันที่พระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานไปนานแล้ว เหลือไว้แต่ธรรมโอสธ จำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นธในพระไตรปิฎกใครจะนำธรรมโอสธไปใช้ก็คงต้องเลือกใชยาที่เหมาะสมกับโรคของตน

การรู้จักเลือกธรรมโอสธที่เหมาะสมไปใช้ในชีวิตร เรียกว่า ฆัมมานาญฆัมมปฏิบัติ แปลว่า ปฏิบัติธรรมน้อยให้คล้ายธรรมใหญ่ หมายความว่า ปฏิบัติข้อธรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของเรา เช่น ถ้าเป้าหมายของเราคือเศรษฐกิจ เราก็ต้องเลือกปฏิบัติธรรมที่ว่า หัวใจเศรษฐกิจ หรือทิฏฐุฆัมมิกัตถประโยชน์ ๔ ประการ ถ้าเราต้องการความสำเร็จในชีวิต เราต้องปฏิบัติธรรมคือ อิทธิบาท ๔ ประการการเลือกข้อธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่เราต้องการเช่นนี้ จัดเป็นการประยุกต์ธรรมมาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง คำถามที่ตามมาก็คือ เมื่อเราตั้งเป้าหมายว่าจะเป็นนักบริหารที่เก่งและดีเราควรปฏิบัติธรรมอะไรบ้าง

^๑ อาจารย์ สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนามาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

อาจจะพอสรุปได้ว่า ผู้บริหาร คือผู้ที่ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นเขา การบริหารงานด้วยคุณธรรม จริยธรรม ถือธรรมาธิปไตยเป็นใหญ่ ที่ยึดหลักการและความสำเร็จของงานเป็นใหญ่ จึงเป็นผู้บริหารที่นั่งอยู่ในหัวใจของคนร่วมงาน ทั้งนี้เพราะมี ความรอบรู้ด้วยอริยสัจ(๔) มีดีด้วยธรรมอุปการะมาก (๒) อุปถากด้วยทิศ(๖) ไม่วิตกด้วยปาติโมกข์(๓) สร้างโลกด้วยพรหมวิหาร(๔) ประสานด้วยมือบริหารนิยธรรม(๗) น้อมนำผลสำเร็จด้วยอิทธิบาท(๔)

คำสำคัญ การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารงาน

Abstract

Nowadays every organization and sector mostly relies on administration. In most of activities, the administration is a significant factor in working operation because it supports human beings' performance more effectively than the past. An organization is arisen and available in human society in order to support human beings' activities. Moreover, the knowledgeable and experienced human beings have tried to unite the group in order that they can achieve the organizational purposes because they have thought the only one person cannot make it happened. Consequently, the achievement is belonged to the organizational leader who can lead them to reach that goal. Therefore, the administration always comes with the organization and they are related to each other. The good administration needs the moral and ethical leader. The leader can make his controlees trust and respect him. However, there are a plenty of morality used in the administration.

The lord Buddha said there were 2 kinds of global diseases, physical disease (Kayika-roga) and mental disorder (Cetasika-roga). The Buddha declared his teaching for healing mental disorder and he was saluted by his disciples as the doctor curing diseases for all people (Sabbalokatikicchako). The medicine which the Buddha used was dharma medication (Dhamma Osot). In the Buddha era, if one suffered from any mental disorder, the lord Buddha would deliver a dharma for that kind of disease, which reflected a certain result. However, after the lord Buddha's nirvana, the only remaining things was dharma medication with 84,000 items in the collective body of laws in the Tripitaka; any dharma medication depended on one's purposive usage to the disease.

Appropriate selection of dharma medication for living was called "Dhammanudhammapatipatti", by staring with little dharma practice in accordance

with great dharma practice. It is a dharma practice relevant to humans' goals such as if preferring the rich, selecting the heart to be rich or Dittadhammikattha 4. If we need to accomplish in life, we need to follow the path of accomplishment (Iddhipada 4). The selection of dharma to accomplish the target is to apply any dharma to our real life. The question is when we set a target to become a moral and excellent administrator, what kind of dharma we will find and select it.

In conclusion, the administrator is a person accomplishing the target with others' supports. Management which is based on morality, ethics and meritocracy holds the principle and accomplishment to reach the greatest goal in job; therefore, the administrator has to play key roles among his staff because of realizing the four noble truths (Ariyasacca 4), having virtues of great assistance (Bahukara-dhamma 2), taking care of 6 directions (Disa 6), being confident with the three admonitions (Buddha-ovada 3), creating with holy abidings (Brahmavihara 4), coordinating with things leading never to decline but only to prosperity (Aparihaniyadhamma 7), and applying to accomplishment with path of accomplishment (Iddhipada 4).

Keywords: Application of Dharma Principles to Management

๑.บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีสภาพแวดล้อมทางธุรกิจเปลี่ยนแปลงไปมาก อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีการสื่อสารและการจัดระเบียบของประชาคมโลก ส่งผลให้มีการแข่งขันอย่างไร้พรมแดนสูงมาก องค์กรจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ การให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงบทบาทของ “นักบริหาร” ในฐานะผู้ควบคุมสั่งการ (Director) มาเป็นผู้ให้การสนับสนุน (Facilitator) เปลี่ยนจากการแข่งขันมาเป็นการร่วมมือ (Collaboration) ลดการให้ความสำคัญกับวัตถุมาให้ความสำคัญกับคน และท้ายที่สุดเปลี่ยนแปลงจากความเหมือนมาเป็นคนความหลากหลายในองค์กร

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้องค์กรต้องการนักบริหารที่เป็น “ผู้นำ” (Leader) มากกว่า “ผู้จัดการ” (Manager) นักบริหารที่เป็นผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ทำสิ่งที่ดีที่ถูกต้อง (Leaders do the right thing) ให้กับองค์กร การเป็นผู้บริหารในยุคโลกาภิวัตน์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทั้งนี้เพราะองค์กรในยุคสมัยใหม่ (New society) ซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้ความรู้เป็นพื้นฐาน (Knowledge based organization) มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา (Learning organization) มุ่งแสวงหาความเป็นเลิศ (In search for excellent) มีความโปร่งใส

(Transparent) และมีความเป็นมาตรฐาน (Standardization) การที่ผู้บริหารจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในสังคมสมัยใหม่ได้ จึงจำเป็นต้องใช้คุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานสำคัญ และเป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะต้องทำให้เกิดขึ้นเป็นวัฒนธรรมขององค์กรตามหลักวิชาการบริหารสมัยใหม่นักบริหารผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จต้องมีคุณลักษณะที่ดีหลายประการ เช่น มีสุขภาพที่ดี มีประสบการณ์ในงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความกล้าในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีความอดทน มีความสามารถในการสื่อสารกับผู้ร่วมงานในทุกระดับได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ดีมีบุคลิกภาพดี อ่อนน้อมถ่อมตน มีความจงรักภักดีต่อองค์กร คุณลักษณะที่ดีหลากหลายประการดังกล่าวนี้ โดยหลักพุทธศาสนา ผู้บริหารหรือนายที่ดีต้องมี ศีล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ เป็นคนที่มีศีลกำกับตัวกำกับใจ เพื่อให้มีความรู้จักผิด ชอบ ชั่ว ดี ทำให้รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ การมีสมาธิที่ดี จะทำให้ผู้บริหารมุ่งมั่นในการทำงานได้สำเร็จอย่างมีสติด้วยดีและรวดเร็ว การใช้ปัญญาหรือความรู้ที่ขอบด้วยเหตุและผลอันกว้างไกล ทำให้สามารถแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ดีกว่าคู่แข่งซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอด ความมั่นคง และการพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วและรุนแรง นอกจากนี้หลักการของศาสนาอื่น ๆ ก็สมควรจะนำมาใช้ได้ในบริบทของแต่ละศาสนา

๒.ความหมายของการบริหาร

การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

การบริหารเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการระเบียบอย่างเป็นระบบ คือมีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่ฟังเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดยลักษณะนี้ การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)

คำว่า “การบริหาร” หรือ “การจัดการ” โดยทั่วไปเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันและใช้แทนกันได้เสมอ คำภาษาอังกฤษที่มักใช้เรียกในความหมายของการบริหาร มี ๒ คำ คือ Management และ Administration ส่วนมากคำว่า Management มักจะใช้ในทางธุรกิจ ซึ่งหมายถึงการนำเอานโยบายไปปฏิบัติ โดยมีการกำหนดแบบงาน วิธีการทำงาน และการใช้ปัจจัยหรือทรัพยากรต่างๆ ซึ่งเรียกว่าการจัดการ ส่วนคำว่า Administration มักเน้นการบริหารเกี่ยวกับนโยบาย มักนิยมใช้ให้ทางราชการ เช่น Public Administration

สำหรับคำนิยามของคำว่า “การบริหาร” มีคำนิยามอยู่หลายคำนิยาม แต่ที่นิยมกันแพร่หลายกันอยู่ในปัจจุบันมี ๒ นิยาม คือ

(๑) การบริหาร คือ ศิลปะของการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่นในความหมายนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารประสบความสำเร็จในเป้าหมายของพวกเขาโดยการเตรียมการ

ให้กับบุคคลอื่นปฏิบัติงานอะไรก็ได้ที่มีความจำเป็น ผู้บริหารมิได้ปฏิบัติงานดังกล่าวด้วยตัวของพวกเขานเอง

(๒) การบริหาร คือ กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกขององค์การ และใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ ในความหมายนี้ ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารใช้ทรัพยากรทั้งหมดขององค์การ ซึ่งมีเงินทุน อุปกรณ์ ข่าวสาร และคน เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การ คนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดขององค์การ

การบริหารจัดการแนวพุทธ เป็นความพยายามนำเอาพุทธพจน์ทางปัญญาจากพุทธธรรมมาใช้กับวิชาการสมัยใหม่ เช่น วิชารัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารจัดการแนวพุทธ ก็คือต้องการให้คนทำงานในองค์การมีทั้งคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุขด้วยการ ลด ละ เลิก โลภ โกรธ หลง และมีสันโดษ ทำนองสำนักเศรษฐิกิจพอเพียงโดยมีมาตรฐานความสำเร็จแนวพุทธที่สงบ (ทางจิต) ที่ทางโลกใช้ ISO แต่อาจใช้ว่า BISO (Buddhist International Standard Organization)

๓.ความหมายของจริยธรรม

คำว่า “จริยธรรม” แยกออกเป็น จริย + ธรรม ซึ่งคำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายประการ เช่น คุณความดี, หลักคำสอนของศาสนา,หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ”

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า “จริยธรรม” คือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติกฎศีลธรรม^๒

“คุณธรรม” คือ คุณ + ธรรมะ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งรวมสรุปว่าเป็น สภาพคุณงามความดี^๓

สำหรับในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า โรคมะ ๒ อย่าง คือ โรคทางกาย (กายิกโรค) และโรคทางจิตวิญญาณ (เจตสิกโรค) พระองค์ทรงประกาศคำสอนเพื่อรักษาโรคทางจิตวิญญาณ และได้รับการยกย่องจากพระสาวกว่าเป็นนายแพทย์ผู้เยียวยารักษาโรคของชาวโลกทั้งปวง (สัพพโลกติกิจจโก) ยาที่พระองค์ทรงใช้รักษาโรคก็คือ ธรรมโอสธ ในครั้งพระพุทธกาล ใครป่วยเป็นโรคทางจิตวิญญาณใด พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมสำหรับรักษาโรคนั้น การฟังธรรมได้ผลชะงัดนัก แต่ในสมัยปัจจุบันที่พระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานไปนานแล้ว เหลือไว้แต่ธรรมโอสธ จำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ในพระไตรปิฎกใครจะนำธรรมโอสธไปใช้ก็คงต้องเลือกใช้ยาที่เหมาะสมกับโรคของตน

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, หน้า ๒๑๖.

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, หน้า ๑๘๙.

การรู้จักเลือกธรรมโอสธที่เหมาะสมไปใช้ในชีวิต เรียกว่า ธัมมานุธัมมปฏิบัติ แปลว่า ปฏิบัติธรรมน้อยให้กลายเป็นใหญ่ หมายความว่า ปฏิบัติข้อธรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของเรา เช่น ถ้าเป้าหมายของเราคือเศรษฐกิจ เราก็ต้องเลือกปฏิบัติธรรมที่ว่า หัวใจเศรษฐกิจ หรือทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ ประการ ถ้าเราต้องการความสำเร็จในชีวิต เราต้องปฏิบัติธรรมคือ อิทธิบาท ๔ ประการ การเลือกข้อธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่เราต้องการเช่นนี้ จัดเป็นการประยุกต์ธรรมมาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง คำถามที่ตามมาก็คือ เมื่อเราตั้งเป้าหมายว่าจะเป็นนักบริหารที่เก่งและดีเราควรปฏิบัติธรรมอะไรบ้าง^๔

ธรรมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วย

๑. Knowledge หมายถึง มีความรู้ หลักแหลม ประกอบไปด้วยธรรม รุอิธสัง^๕ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

๑) **ความทุกข์** คือ ความไม่สบาย ความเจ็บปวด หรือเรียกว่า สิ่งที่เราทนได้ไม่นาน ซึ่งนอกจากเจ็บปวดแล้ว ยังรวมถึง ความอยากได้ อยากเป็น อยากมี

๒) **สมุทัย** เหตุแห่งทุกข์ คือ ตัณหา ซึ่งเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง กิเลส คือสิ่งที่ทำให้จิตไม่สะอาด เปรอะเปื้อน ตัณหา คือ ความอยาก ซึ่งเป็นสิ่งที่มากกว่า ความต้องการเพื่อดำรงชีวิต เช่น ความหิว ไม่ใช่ตัณหา แต่เป็นความต้องการอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค นี่ไม่ใช่ตัณหา ถ้าเป็นเป็นเพียงเพื่อดำรงชีวิตตามควรแก่อัตภาพ

๓) **นิโรธ** สภาพปราศจากทุกข์ สภาพที่ไม่มีทุกข์อยู่ในใจ ในขั้นสูง

๔) **มรรค** ทางไปสู่จุดหมาย ประกอบไปด้วยบันได ๘ ขั้น คือ (๑) มีความเห็นหรือทฤษฎีถูก (๒) คิดถูก เช่น คิดไม่พยายาบาท (๓) พูดถูก เช่น วาจาสุจริต (๔) กระทำชอบ เช่น กายสุจริต (๕) เลี้ยงชีพถูก เช่น เว้นจากมิจฉาชีพ (๖) พยายามชอบ เช่น พยายามทำแต่กรรมดี (๗) ระลึกถูก เช่น มีสติ (๘) ตั้งจิตมั่นชอบ

๒. Accuracy หมายถึง มีความละเอียด ความระมัดระวัง ถูกต้อง ประกอบด้วยธรรม ธรรมมีอุปการะมาก^๖ ๒ อย่าง

๑) **สติ** ความระลึกได้ หมายถึง การนึกขึ้นได้ก่อนที่จะทำ จะพูด จะคิด มีให้กัจนั้นๆ ดำเนินไปสู่ทางที่ผิด หรือนึกถึงเรื่องที่เคยทำ คำพูดที่แม่นยำมาแล้วได้ เป็นอาการนึกคิดขึ้นได้ของจิตไม่เผลอเผลอหลงลืม สติ มีหน้าที่คอยกำจัดการประมาทเลินเล่อมีผลทำให้การทำงานทุกประเภทไม่เกิดความเสียหาย

๒) **สัมปชัญญะ** ความรู้ตัว หมายถึง ความรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาในสิ่งที่กำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด มีความรู้สึกตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เลอะเลือนพันเพือนในขณะที่ทำกัจนั้นๆ พร้อมทั้งรู้ตัวว่าสิ่งที่

^๔ จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร. หน้า ๖๓-๖๔.

^๕ สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การบริหารจัดการแนวพุทธ. หน้า ๓.

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๖๕.

กำลังทำ พูด คิดนั้น ดีไม่ดี ถูกต้องไม่ถูกต้องอย่างไร สัมปชัญญะ จะมีหน้าที่กำจัดความโง่เขลาใน เวลาการทำงานทุกประเภท

ธรรมทั้ง ๒ ท่านกล่าวว่าเป็นพหุการธรรม ธรรมมีอุปการะมาก เพราะเป็นเหตุให้บุคคล สามารถควบคุมการทำ พูด คิด ให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมช่วยให้มีการยับยั้งชั่งใจให้มีการพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบครอบในขณะที่กำลังทำ พูด คิด ทำให้รู้จักระวางการทำ พูด คิด ที่ไม่ถูกต้องด้วย ตนเอง

๓. Onus หมายถึง ภาระ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ประกอบไปด้วยธรรม ทิศ ๖ หลักธรรม สำหรับปฏิบัติหน้าที่ต่อบุคคลต่างๆ ดังนี้

๑) ปุรัตถิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดามารดา ที่ถือว่าเป็นทิศเบื้อง หน้า เพราะมารดาบิดาเป็นผู้นำหน้า ออกหน้า และรับหน้า เพื่อนำพาชีวิตของบุตรธิดาให้มีความ เจริญก้าวหน้า มารดาบิดาเป็นผู้ใกล้ชิดบุตรธิดามากที่สุด มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมอุปนิสัยของลูก ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม จึงมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อบุตรธิดา ดังนี้ คือ

(๑) ห้ามมิให้ทำความชั่ว

(๒) แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี

(๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา

(๔) หาคู่ครองที่สมควรให้

(๕) มอบทรัพย์มรดกให้ในสมัย

หลักการทดแทนคุณบิดามารดา

(๑) ท่านเลี้ยงเรามาต้องเลี้ยงท่านตอบ

(๒) ช่วยทำกิจการงานของท่าน

(๓) ดำรงรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

(๔) ประพฤติตนให้ดีเหมาะสมที่จะรับทรัพย์มรดก

(๕) เมื่อท่านถึงแก่กรรม ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้

๒) ทักขิณทิศ หมายถึง ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครู อาจารย์ ที่ถือเป็นทิศเบื้องขวา เพราะครู อาจารย์ เป็นผู้ให้ความถนัดชำนาญในศิลปวิทยา อันเป็นเครื่องมือในการทำมาหาเลี้ยงชีพ บุคคลที่คนทั่วไปยอมรับว่ามีความสำคัญ และให้ความเคารพนับถือรองลงไปจากบิดามารดาก็คือ ครู อาจารย์ โดยเฉพาะเด็กๆ บางครั้งจะเกรงกลัวและเชื่อฟังครูอาจารย์มากกว่าบิดามารดาเสียอีก ครู อาจารย์ จึงมีความสำคัญในการสั่งสอนหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นคนดี หน้าที่ของครูอาจารย์ คือ

(๑) แนะนำดี แนะนำในสิ่งที่ดี นำให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง

(๒) ให้เรียนดี สอนให้มีความเข้าใจในเนื้อหาอย่างถูกต้อง

(๓) สอนความรู้ให้หมด ไม่ปิดบัง หรือขยี้ไว้เพื่อจะใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง

(๔) ยกย่องความดีของศิลาปีให้ปรากฏในหมู่เพื่อนฝูงและสังคม

(๕) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย ป้องกันไม่ให้ทำความเสื่อมเสียชื่อเสียงแก่

ตนเองและสถาบัน

ศิษย์ เมื่อได้รับอุปการคุณจากครู อาจารย์แล้ว ควรที่จะมีสำนึกดีต่อท่าน ไม่ประพฤติดล่่วงเกินท่านทั้งทางกาย วาจา ใจ ศิษย์ที่ดีย่อมเป็นที่ต้องการของครูอาจารย์ และท่านย่อมถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆ ทั้งในและนอกตำราให้ หน้าที่อันศิษย์สมควรปฏิบัติต่อครู อาจารย์ คือ

- (๑) ให้การต้อนรับ พบเห็นท่านที่ใดก็แสดงความเคารพ
- (๒) เสนอตัวรับใช้ เป็นการแสดงน้ำใจให้ท่านเห็น
- (๓) เชื่อฟังคำแนะนำสั่งสอนของท่าน และปฏิบัติตาม
- (๔) คอยปรนนิบัติ ช่วยเหลือทำกิจของท่านโดยไม่ต้องรอให้ท่านใช้
- (๕) เรียนด้วยความเคารพ ตั้งใจฟังด้วยความสนใจ ไม่สร้างปัญหา

๓) ปัจฉิมทิส หมายถึง ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ บุตร-ภรรยา ที่ถือว่าเป็นทิศเบื้องหลัง เพราะภรรยาเป็นผู้มาทีหลัง คอยอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของสามี ภรรยา เป็นผู้ที่ทำให้กำลังใจแก่ข้างทำหน้า คือสามีได้ดีที่สุด ภรรยาที่ดีควรรู้จักการวางตัวที่เหมาะสม อยู่เคียงข้างสามีในยามมีความสุขหรือทุกข์ ไม่ทอดทิ้งกันยามตรากตรำลำบาก ข้างทำหลังหรือภรรยาที่ดี ควรทำหน้าที่เหล่านี้ให้ดี

- (๑) รู้จักจัดการงานภายในบ้านให้เรียบร้อยดี ไม่ขาดตกบกพร่อง
- (๒) สงเคราะห์ญาติคนข้างเคียงสามี ในเวลาที่เขาขอความช่วยเหลือไม่ใจแคบ
- (๓) ไม่นอกใจสามี มีความจริงใจต่อกัน
- (๔) ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการงานทั้งปวงอันเป็นหน้าที่

สามี ถือว่าเป็นผู้นำครอบครัว เป็นสามีที่ดีของภรรยา เป็นข้างทำหน้าของครอบครัว ชายผู้เป็นสามีจะได้รับการยกย่องเช่นนี้ ก็ต้องทำหน้าที่ของสามีให้ถูกต้องเหมาะสม คือ

- (๑) ยกย่องให้เกียรติว่าเป็นภรรยาไม่ปกปิด ให้สิทธิการไปไหนมาไหนคู่กับตน
- (๒) ไม่ดูหมิ่นพูดจาให้ร้าย เยาะเย้ยถากถางทั้งต่อหน้าและรับหลัง
- (๓) ไม่นอกใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ต่อภรรยา
- (๔) มอบความเป็นใหญ่การบริหารจัดการภายในบ้านให้ภรรยา
- (๕) ให้เครื่องประดับของขวัญรางวัลแก่ภรรยาตามโอกาสสมควร

๔) อุตริทิส หมายถึง ทิศเบื้องซ้ายได้แก่มิตร คือ ผู้ที่มีความสนิทสนมดีซื่อ มีความรักใคร่ต่อกัน ในชีวิตคนเรานอกจากคนในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกันแล้วยังต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ อีกมากมาย ทั้งที่มีคุณวุฒิ วิทยุฒิเสมอหรือต่างกัน การจะได้รับความจริงใจจากคนอื่น เราก็ต้องรู้จักหน้าที่เป็นเพื่อนเป็นมิตรที่ดีต่อผู้อื่นก่อน คือ

- (๑) รู้จักแบ่งปัน เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน
- (๒) พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ ถูกใจของกันและกัน
- (๓) ทำตัวให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- (๔) ทำตัวเสมอต้นเสมอปลายต่อกัน
- (๕) ไม่กล่าวคำให้ร้าย พูดแต่คำจริง ซื่อสัตย์ต่อกัน

บุคคล เมื่อได้รับการปฏิบัติจากมิตรเช่นนี้ เป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติตอบต่อมิตร ในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม เป็นการแสดงออกซึ่งน้ำใจระหว่างมิตรต่อมิตร หน้าที่อันควรปฏิบัติต่อกันนั้น คือ

- (๑) ป้องกัน รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว
- (๒) ป้องกัน รักษาทรัพย์สมบัติของมิตรผู้ประมาทแล้ว
- (๓) เมื่อมิตรมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักของมิตรได้
- (๔) ไม่ละทิ้งยามเกิดความวิบัติเดือดร้อน
- (๕) นับถือตลอดไปถึงวงศ์วานญาติของมิตร

๕) ภูมิธมทิส คือ ทิศเบื้องต่ำ ได้แก่ ข้าทาส บริวาร บ่าวไพร่ หรือลูกจ้าง โบราณคติกล่าวว่า นอนสูงให้นอนคว่ำ นอนต่ำให้นอนหงาย หมายความว่า เป็นผู้ใหญ่ต้องรู้จักคอยก้มลงมองดูความต้องการของผู้น้อย และทางกลับกันผู้น้อยจะทำอะไรจะต้องคอยแหงนหน้าปรึกษาหารือผู้ใหญ่ ผู้น้อยจะเจริญก้าวหน้าได้ เพราะผู้ใหญ่เป็นที่พึ่ง เป็นผู้ให้โอกาส ขณะเดียวกันผู้น้อยก็ควรทำหน้าที่ของตนให้เต็มความสามารถ ไม่ขาดตกบกพร่อง คือ

- (๑) ลูกขึ้นทำงานก่อนนาย ตรงต่อเวลา ทำงานบางอย่างได้โดยไม่ต้องรอคำสั่ง
- (๒) เลิกงานที่หลังนาย ในบางครั้งแม้หมดเวลางานแต่ยังไม่เสร็จเหลือเพียงเล็กน้อย ก็ควรทำเสียให้เสร็จ
- (๓) ถือเอาแต่ของที่นายให้ ไม่ลักขโมยของที่นายไม่ได้ให้
- (๔) ทำงานให้ดีขึ้น ปรับปรุงตัวเองในการทำงานอยู่เสมอ
- (๕) นำคุณงามความดีของนายไปสรรเสริญ

นายจ้าง หรือผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ใหญ่จะดูเด่นเป็นสง่าได้ ก็ฐานะคือบริวาร ผู้ใหญ่กับผู้น้อย ทั้งสองนี้ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่ตลอดเวลา จึงต้องพยายามหันหน้าเข้าหากันรู้จักผ่อนผันผ่อนยาว คนที่เป็นผู้ใหญ่มิควรเอาไรต์เอาเปรียบ และปฏิบัติหน้าที่ของนายไหม้เหมาะสม คือ

- (๑) ให้ทำงานที่เหมาะสมแก่กำลัง ทั้งทางกายละความสามารถ
- (๒) ให้ค่าแรงหรือค่าจ้างที่เหมาะสมกับงานที่ทำ เพื่อให้เขาเป็นอยู่ได้ไม่เดือดร้อน
- (๓) รักษาพยาบาลในคราวที่เจ็บป่วย
- (๔) เอื้อเฟื้อด้วยของกินของใช้ในเวลาบางครั้ง
- (๕) ปลอ่ยให้มีการหยุดงานในบางโอกาส เช่นในเทศกาลต่างๆ เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ เต็มไฟในการทำงาน

๖) อุปรมทิส หมายถึง ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์ สมณะหรือภิกษุ เป็นผู้ดำรงเพศภาวะที่สูง เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ คอยชี้ทาง แนะนำทางสวรรค์ ทางนิพพานให้ สมณะเมื่อได้อุปการะอุปถัมภ์บำรุง และการเคารพนับถือจากพุทธศาสนิกชนเช่นนี้ จึงต้องปฏิบัติศาสนกิจอันเป็นหน้าที่ของสมณะ คือ

- (๑) ห้ามมิให้ทำความชั่ว ชี้แจงถึงผลชั่วที่จะได้รับหากขึ้นทำ
- (๒) แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี บอกกล่าวผลดีที่จะได้รับหากปฏิบัติตาม

(๓) อนุเคราะห์ สงเคราะห์ด้วยวัตถุ ให้คำปรึกษาแนะนำด้วยน้ำใจดีงาม
(๔) สอนบอกกล่าวในสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง เป็นการให้ความรู้เพิ่มเติม
(๕) สอนบอกกล่าวในสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ทบทวนความรู้ความเข้าใจ

(๖) บอกทางสวรรค์ให้ แนะนำวิธีการดำรงชีวิตที่จะประสบความสำเร็จและมีสุข
พุทธศาสนิกชนอุบาสกและอุบาสิกา ได้รับการแนะนำแนวทางการดำรงชีวิตที่ถูกต้อง ถูกธรรมจากพระภิกษุแล้ว ควรอุปถัมภ์บำรุงท่านด้วยปัจจัย ๔ เพราะพระภิกษุสามเณร มีชีวิตเนื่องด้วยชาวบ้าน ซึ่งเป็นหน้าที่ของเราชาวพุทธ ควรทำหน้าที่ปฏิบัติต่อท่าน คือ

- (๑) จะทำอะไร ก็ทำด้วยกายเมตตา
- (๒) จะพูดอะไร ก็พูดด้วยวจีเมตตา
- (๓) จะคิดอะไร ก็คิดด้วยเมตตา
- (๔) ยินดีต้อนรับเข้าบ้านเรือนด้วยความเต็มใจ
- (๕) ทำการบูชาด้วยอามิสทาน ถวายการอุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัย^๗

๔. Rectitude หมายถึง มีศีลธรรม ยุติธรรม ซื่อสัตย์ ประกอบไปด้วยธรรมโอวาทปาติโมกข์ เว้นจากทุจริต ประกอบสุจริต ทำจิตให้หมดจด

๑) **สัพพปาปัสสะ อกรรมัง** หมายถึงการงดเว้นจากทุจริต จากบาปกรรมทุกอย่างทั้งทางกาย วาจา ใจ พยายามลดละที่จะทำชั่ว และป้องกันมิให้เกิดขึ้นในจิตสันดาน

๒) **กุสลัสสุปปัมปทา** หมายถึง การทำสุจริต เป็นการทำความดี ทั้งทางกาย วาจา ใจ ให้มีในตนอยู่เสมอ ตั้งใจทำความดีใหม่ให้เกิดขึ้น และรักษาความดีเดิมที่มีอยู่

๓) **สจิตตปริโยทปนัง** หมายถึง การทำใจให้หมดจด ให้ปลอดจากกิเลส ที่ทำให้เศร้าหมอง มี โสภ โกรธ หลง เป็นต้น

พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า มีเจมียอยู่อย่างมากมาย แต่เมื่อกล่าวโดยย่อแล้ว ก็รวมลงอยู่ในพระโอวาททั้ง ๓ นี้ ละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้สงบ

๕. Kindliness หมายถึง กรุณา ใจดี มีเมตตา ประกอบไปด้วยธรรม พรหมวิหาร ๔

๑) **เมตตา** หมายถึง ความรักที่ไม่เจตด้วยวามไคร่ทางกาม แต่เป็นความรู้สึกที่ปรารถนาดีหวังดีต่อผู้อื่น ปราศจากความรู้สึกเห็นแก่ตัว ความลำเอียง ความเกลียดชัง เป็นความรักที่มุ่งเมตริจิต มุ่งความสุขความเจริญแก่ผู้อื่น เมตตานี้ มีลักษณะคิดนำความสุขไปให้เขาโดยส่วนเดียว เป็นการแผ่ไปโดยเจาะจงตัวบุคคลผู้รับ เรียกว่า โอทิสสมรณา มีคุณสมบัติขัดความคิดปองร้ายผู้อื่น

๒) **กรุณา** หมายถึง ความรู้สึกสงสารมีความห่วงใยจนทนไม่ได้ที่จะวางเฉยในเมื่อประสบพบผู้อื่นได้รับความลำบาก เป็นความรู้สึกเห็นใจ พลอยวิตกกังวลไปด้วย เป็นเหตุให้คิดหา

^๗ คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง. หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นักรธรรมชั้นตรี, หน้า ๒๑๐-๒๑๗

หนทางช่วยเหลือ เพื่อให้เขาพ้นจากความลำบากทุกข์ยากนั้น กรุณานี้ มีลักษณะคิดขจัดทุกข์บำรุงสุขให้เขาส่วนเดียวมีคุณสมบัติขจัดความคิดเบียดเบียนผู้อื่นได้

๓) **มุทิตา** หมายถึง ความรู้สึกชื่นชมยินดี พลอยดีใจไปกับเขาด้วย เมื่อผู้อื่นได้ดี ได้รับผลสำเร็จ ไม่อิจฉาตาร้อนในสิ่งที่เขาได้รับ แต่เป็นความรู้สึกที่มีน้ำใจตอบ มุทิตานี้ มีลักษณะพลอยอนุโมทนาต่อเขาส่วนเดียว มีคุณสมบัติขจัดความไม่ยินดีต่อผู้อื่น

๔) **อุเบกขา** หมายถึง ความรู้สึกวางเฉย วางตัววางตนวางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้าง เป็นความรู้สึกปราศจากความคิดสมน้ำหน้าหรือคิดซ้ำเติม เมื่อเห็นคนที่ตนเกลียดชังประสบความวิบัติ หรือเมื่อเห็นคนที่ตนรักใคร่ชอบพอสืบประสบภัยความวิบัติโดยไม่อาจช่วยเหลือได้ อุเบกขานี้ มีลักษณะวางเฉยทำให้เป็นกลางในทุกคนทุกเหล่าสัตว์ มีคุณสมบัติขจัดความกระทบกระทั่งใจต่อผู้อื่น

๖. Accommodaion หมายถึง ปรองดอง ประกอบไปด้วยธรรม อปริหานิยธรรม ๗

๔.ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม

๑) **หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์** คือ การประชุมกันเพื่อปรึกษาหารือพิจารณาถึงเรื่องที่เกิดขึ้น หรือเรื่องที่จะต้องช่วยกันทำ การประชุมร่วมกันอยู่เป็นประจำจะทำให้เกิดความสามัคคีเป็นอุบายยึดเหนี่ยวนาใจกัน

๒) **ประชุมและเลิกประชุมพร้อมกัน** เมื่อมีเกิดขึ้นช่วยกันทำ คือ เมื่อกิจเบื้องต้นแค่การประชุมก็สามารถทำงานพร้อมกันได้ ก็เป็นเรื่องที่สื่อให้เห็นถึงความสามัคคีปรองดองในหมู่คณะ อันเป็นกำลังสำคัญที่จะบริหารหมู่คณะและกิจการให้เป็นไปโดยพร้อมเพรียงกัน ช่วยกันทำที่เกิดขึ้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๓) **ไม่บัญญัติเพิ่ม** ไม่รื้อถอนพุทธบัญญัติ ตั้งใจศึกษาสาขาทที่พระองค์บัญญัติ คือ พระพุทธเจ้าทรงดำรงอยู่ในตำแหน่งสังฆมิตตรของพุทธบริษัทโดยเฉพาะพระสงฆ์ ผู้มีความเคารพในพระองค์ ย่อมไม่บัญญัติสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ และไม่รื้อถอนข้อบัญญัติ แต่ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตามพุทธบัญญัตินั้นด้วยการเว้นข้อห้ามแล้วทำตามข้อที่ทรงมีพุทธานุญาตไว้

๔) **เคารพผู้เป็นใหญ่เป็นประธาน** คือ ผู้ที่มีความเคารพยำเกรงต่อผู้ใหญ่ เป็นอุบายวิธีถอนความอวดดีถือดี แต่เสริมสร้างความสามัคคีให้มากขึ้น เพราะถ้าหมู่คณะใดปราศจากความเคารพยำเกรงต่อกัน ต่างก็จะทำอะไรตามความพอใจของตน เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะหาความเจริญไม่ได้

๕) **ไม่ลุอำนาจแก่ความอยาก** คือ ตัณหาความดิ้นรนอยากได้จนเกินขอบเขต โดยไม่ทำเหตุที่สมควรแก่การได้ ทำให้เกิดความทุกข์นานัปการ เมื่อหักห้ามใจไม่ได้ยอมเป็นเหตุให้ทำอกุศลกรรมได้ การไม่ลุอำนาจของความอยากที่เกิดขึ้น รู้จักข่มใจสำรวมใจไว้ ย่อมเป็นอุบายวิธีตัดต้นเหตุแห่งความชั่วร้ายทั้งปวง

๖) **ยินดีในสนาสนะ** คือ การคลุกคลี กับหมู่คณะจนเกิดไปโดยไม่รู้จักแบ่งเวลาเชื่อว่าเป็นผู้ผลาญประโยชน์ส่วนตนและอาจทำให้ผู้อื่นเสียประโยชน์ด้วย เพราะบางทีเขามีธุระที่จะต้องทำ ผู้

ชอบการอยู่ในสถานที่สงบเงียบเป็นเหตุให้ได้ความสงบทางกาย และใจไปจนถึงความสงบกิเลสได้เป็นที่สุด

๗) ความตั้งใจว่า ผู้ที่ยังไม่มาขอให้มา ผู้ที่มาถึงแล้วขอให้อยู่เป็นสุข คือ ผู้มีความตั้งใจเช่นนี้ เป็นผู้หวังความสุขความเจริญให้เกิดมีแก่ผู้อื่น เป็นอุบายวิธีอย่างหนึ่งของการเจริญเมตตาจิตอันเป็นกิจที่ทุกคนควรทำ เพราะเป็นเหตุให้ละความรู้สึกอิจฉาริษยาผู้อื่น แต่ทำให้เป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีแทน

๗. Efficiency หมายถึง ความสามารถ สมรรถภาพ ได้ผลตามต้องการ ประกอบไปด้วย ธรรม อธิบาท ๔

๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น เป็นคุณเครื่องที่คอยกระตุ้นจิตให้เกิดความกล้าคิดแล้วทำตามทีคิดเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ ด้วยการพิจารณาถึงข้อดีข้อเสีย ความเป็นไปได้และผลตอบแทนที่จะได้ เมื่อพิจารณาได้อย่างนี้ก็จะเกิดความชอบ รักที่จะทำสิ่งนั้นด้วยหัวใจที่ทุ่มเทเพราะเต็มใจทำ

๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียรประกอบในสิ่งนั้น ความกล้าที่จะลงมือทำงานตามที่ตนเองชอบ ทำด้วยความมานะบากบั่น ไม่ย่อท้อต่อปัญหาที่เผชิญ ทำด้วยหัวใจที่สนุกสนานกับงาน แม้จะมีอุปสรรคก็เพียรแก้ไขโดยไม่ยอมแพ้ ตั้งหน้าทำเรื่อยไปจนกว่าจะพบความสำเร็จ

๓) จิตตะ หมายถึง เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ เอาใจจดจ่ออยู่ในสิ่งที่ทำด้วยสติมั่นคง ไม่ทำแบบเช้าชามเย็นชาม แต่ทำไปเรื่อยๆ ไม่ขาดช่วง ถึงจะมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้น ก็ตั้งสติให้มั่นคง แก้ไขปัญหานั้นด้วยจิตใจที่ไม่หวั่นไหวท้อถอย มีผลทำให้งานไม่ล่มลงกลางคัน

๔) วิมังสา หมายถึง การหมั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งที่ทำเป็นการใช้ปัญญาในการทำงาน พิจารณาไตร่ตรองถึงสิ่งที่ทำว่าถูกต้องหรือไม่อย่างไร มีผลทำให้งานที่ทำไม่ผิดพลาดรู้จักใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาลดอุปสรรค ปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นเพื่อให้งานดำเนินต่อไปได้

๕.สรุปได้ว่า

ผู้บริหาร คือผู้ที่ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นเขา การบริหารงานด้วยคุณธรรมจริยธรรม ถือธรรมาธิปไตยเป็นใหญ่ ที่ยึดหลักการและความสำเร็จของงานเป็นใหญ่ จึงเป็นผู้บริหารที่น้อมอยู่ในหัวใจของคนร่วมงาน ทั้งนี้จะต้องมี ๑. Knowledge มีความรอบรู้เรื่องของอริยสัจ(๔) ๒. Accuracy มีความละเอียดรอบครอบตามธรรมมีอุปการะมาก (๒) ๓. Onus มีภาวะผู้นำรับผิดชอบด้วยทศ(๖) ๔. Rectitude มีศีลธรรม ยุติธรรม ยึดหลักโอวาทปาติโมกข์(๓) ๕. Kindliness ผู้คนเคารพด้วยพรหมวิหาร(๔) ๖. Accommodaion มีความปรองดองด้วยหลักอภิธานิยธรรม(๗) ๗. Efficiency เป็นผู้นำสามารถด้วยอธิบาท(๔) ในการบริหารงาน นักบริหารงานผู้มีธรรมในหัวใจย่อมเป็นศูนย์รวมใจของคนร่วมงาน และสามารถจัดการงานในหน้าที่ลุล่วงไปด้วยดี

บรรณานุกรม

สัมฤทธิ์ ยศสมบัติ. รัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์ เพอร์เน็ท, ๒๕๔๙.
คณาจารย์สำนักพิมพ์เลียงเชียง. หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นักรธรรมชั้นตรี. กรุงเทพมหานคร :
เลียงเชียง, ๒๕๔๖.

ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยู่ยยา. แนวคิดและทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์.
เชียงใหม่: ธนุขพรินตัง, ๒๕๕๑.

ชนิสรา ศิลาณกิจ. จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๕๕

รัตนา กาญจนพันธ์. จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๕๑

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การบริหารจัดการแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๙ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

———. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๒๒.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.
พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙.

Wira Amphansook. The application of some Buddhist principles
for a better life and for all of your working life : the
building of a great future for your life : self-study and
self-taught. Bangkok : Jirayon Sangkasuwa, 2010.

P. A. Payutto., Evans, Bruce. A Constitution for living : Buddhist
principles for a fruitful and harmonious life. Bangkok :
Office of National Buddhism Press, 2007, c1998.